СИЛАБУС
«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Тип	*обов'язкова*	
Рівень вищої освіти	*другий (магістерський)*	
Рік навчання	*денна форма* 1	*заочна форма* 1
Семестр	*денна форма* 2	*заочна форма* 2
Кількість кредитів	5	
Мова викладання	*українська*	
Викладачі	*д.е.н., професор Грималюк А.В.*	
Контактна інформація	*http://oneu.edu.ua/grimalyuk-andriy-viktorovich/*	

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Вивчимо	Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і практичних навичок щодо організації, методології та методики проведення наукових досліджень. У межах дисципліни розглядаються сутність науки, її роль у розвитку суспільства та продуктивних сил, сучасний стан науково-технічного потенціалу України й особливості організації наукової діяльності. Особлива увага приділяється основним етапам наукового дослідження, вибору та обґрунтуванню теми, визначенню мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, а також застосуванню системного підходу. Вивчаються принципи формування інформаційної бази досліджень, пошуку, збору, систематизації та аналізу наукової інформації. Розглядаються основні положення наукової методології, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, логічні закони й правила аргументації. Значна увага приділяється практичному застосуванню методів економічних досліджень, зокрема статистичного аналізу, групування, порівняння, прогнозування, моделювання та експертного оцінювання. Окремим напрямом є опанування вимог до структури, змісту й оформлення науково-дослідних і кваліфікаційних робіт, наукових статей та доповідей. Також дисципліна передбачає формування навичок підготовки презентацій, візуалізації результатів дослідження та їх ефективного представлення. Результатом вивчення дисципліни є набуття здобувачами компетентностей щодо самостійного проведення наукових досліджень, критичного опрацювання інформації, обґрунтування висновків і розроблення практичних рекомендацій.
Навчимося	5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності. 6. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та уміння управляти персоналом і працювати в команді. 7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропоновані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень. 8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань. 9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень. 18. Використовувати сучасні освітні та дослідницькі технології у сфері економіки.

Кількість годин за видами занять	*Види занять*	*Денна форма*	*Заочна форма*
	Лекції	18	8
	Практичні заняття	26	10
	Індивідуально-консультативна робота	10	10
	Самостійна робота	96	122
	УСЬОГО:	150	150
Методи викладання	Проблемні лекції, індивідуальні та групові завдання		
Пререквізити	Базові знання з навчальних дисциплін: “загальна економічна теорія”.		

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА	ЗМІСТ
Тема 1. Наука як продуктивна сила	Предмет і сутність науки та її головна функція. Наука як динамічна система знань. Розвиток продуктивних сил і зростання обсягу наукових досліджень. Сучасна система наукових знань. Поглиблення інтеграції суспільних, природничих і технічних наук. Дисциплінарні та міждисциплінарні дослідження. Головна функція науки. Класифікація наук. Три групи галузей знання — природничі та технічні, суспільні науки і наука про мислення. Взаємозв'язок між ними. Підходи до класифікації наук: методологічний, гносеологічний, логічний. Мета і завдання фундаментальних та прикладних наук. Науково-технічний потенціал України. Розвиток науково-технічного потенціалу України в 90-х роках. Кадрове забезпечення наукової діяльності у 90-х роках. Територіальна концентрація наукового потенціалу України. Обсяги витрат на науку в розрахунку на одного дослідника в Україні та інших країнах світу. Організація науково-дослідної роботи в Україні. Підготовка кадрів та їх зайнятість. Категорії наукових і науково-педагогічних працівників. Сектори науки, в яких виконуються наукові та науково-технічні роботи. Розвиток мережі закладів, що здійснюють підготовку наукових кадрів. Плинність кадрів у сфері науки. Організаційно-функціональна трансформація науково-технічного потенціалу держави внаслідок реалізації спеціально розробленої системи заходів. Глобальне завдання науково-технічної діяльності в перспективі. Міжнародна науково-технічна співпраця України. Міжнародні програми розвитку науково-технічної співпраці між Україною і країнами світу.
Тема 2. Організація наукового дослідження	Сутність та основні етапи організації досліджень. Явища і процеси економічного розвитку, їх пізнання. Етапи наукових досліджень. Реальний робочий план. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження. Дослідницька робота як особливий вид діяльності. Етапи вибору проблеми (теми) та його основні вихідні документи. Вимоги, що ставляться до теми дослідження. Визначення мети і завдань наукового дослідження. Формулювання проблеми. Розробка структури проблеми — конкретизація проблеми дослідження. Сутність та послідовність конкретизації. Вивчення історичного аспекту проблеми. Виявлення кола вихідних питань дослідження. Основи методики планування наукового дослідження. Робочий план. План- проспект. Орієнтовна структура плану названої роботи. Календарний план- графік та його форма. Схема змістовного обґрунтування теми наукового дослідження. Застосування системного підходу в наукових дослідженнях. Три базових положення, на яких ґрунтується поняття "система". Принципи системного підходу в наукових дослідженнях: цілісність, всебічність, системоутворюючі відносини, субординація, динамічність, випереджальне відображення. Правила оформлення результатів наукових досліджень.
Тема 3. Інформаційна база наукових досліджень	Роль інформації у наукових дослідженнях і класифікація наукових документів. Зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності. Критерії визначення якості інформації в науковому дослідженні. Класифікація джерел

	наукових досліджень. Вихідні джерела наукової інформації. Вторинні (похідні) наукові документи. Структура та призначення наукових документів. Сигнальна, релевантна, бібліографічна і нова (основна) інформація та їх змістовна характеристика. Принципи збору інформаційного матеріалу. Робота з літературними джерелами, даними офіційної державної статистики, звітними даними підприємств. Реферативні збірники та бібліографічні покажчики. Правила складання бібліографії.
Тема 4. Основні положення наукової методології	Місце теорії в наукових дослідженнях. Сутність теорії та її зв'язок з практикою. Підходи до визначення сутності теорії: гносеологічний, логічний, методологічний. Функція та основні складові теорії: ідеї, наукова ідея, гіпотеза, закон, закономірності, принцип, аксіома, теореми, категорія. Методологія і методи наукового пізнання. Методологія у широкому і вузькому розумінні. Загальна методологія і часткова методологія. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття. Діалектичний підхід в економічних дослідженнях. Діалектика як цілісна система законів, принципів та категорій. Три групи законів: окремі, особливі та загальні. Загальнонаукові та спеціальні принципи, закони, категорії, методи.
Тема 5. Загальні методи наукових досліджень	Основні групи загальних методів. Емпіричні методи дослідження. Методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження. Методи теоретичного дослідження. Логічні закони та правила. Закон тотожності. Закон протиріччя. Закон виключеного третього. Закон достатньої підстави. Умовиводи: індуктивні, дедуктивні, зроблені за аналогією. Правила аргументації. Вимоги до тези. Вимоги до аргументу Спростування доказів.
Тема 6. Спеціальні методи економічних досліджень	Поняття "методика" і "робоча методика". Спеціальні методи: методи збору та узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно- цільові, евристичні методи. Методи спостереження та збору даних. Класифікація спостережень у наукових дослідженнях: за повнотою охоплення; за характером врахування факторів; за способом організації. Методи вибіркового спостереження. Методи відбору інформації: нерайонованого, випадкового, механічного, типового, багатоетапного, багатофазного, комбінованого, серійного, моментного, малого. Методи групування. Завдання групування у наукових дослідженнях. Типологічні, структурні та аналітичні групування. Прості, складні, комбіновані та багатомірні групування. Таблично-графічні методи. Класифікація таблиць: прості (перелікові, хронологічні, територіальні), групові, комбіновані. Вимоги до складання таблиць. Графічний метод. Прогнозування подій і моделювання ситуації у вигляді графіків, діаграм, картограм, картодіаграм, логічних схем. Сутність образу графіка. Види графіків за змістом навантаження (порівняння, структури, динаміки, контролю, просторового розташування, варіаційних рядів, залежностей варіюючих показників); за формою (стовпчасті, полосові, квадратні, кругові, фігурні, секторні, лінійні). Картограми та картодіаграми, графічні знаки. Методи аналізу. Сутність і класифікаційні види економічного аналізу за ознаками: галузевою, часовою, просторовою, функціональною, використання методів, суб'єктів, ступеня охоплення об'єктів, змісту. Групи методів залежно від мети, глибини аналізу та об'єкта дослідження. Методи інформаційно-логічного аналізу. Метод порівняння. Методи розрахунку відносних та середніх величин. Методи детермінованого (функціонального) факторного аналізу. Балансовий метод. Індексний метод. Методи визначення тенденцій та показників динаміки. Методи визначення показників варіації. Метод функціонально- вартісного аналізу.

	Методи стохастичного (кореляційного) факторного аналізу. Види функціональних або кореляційних зв'язків: прямі та зворотні, лінійні, однофакторні та багатофакторні. Метод порівняння паралельних рядів. Методи прогнозування. Види прогнозів залежно від вихідних позицій дослідження. Основні принципи прогнозування. Основні функції економічного прогнозування. Найбільш важливі методи прогнозування: метод екстраполяції та інтерполяції; метод автокореляційних функцій; метод регресивних та кореляційних моделей; метод використання функцій з гнучкою структурою; метод нормативного прогнозування; метод експертних оцінок. Методи моделювання. Види моделей: статичні та динамічні; аналітичні та алгоритмічні; математичні у складі детермінованих і стохастичних; моделі з програмним, оптимізаційним та імітаційним управлінням. Програмно-цільовий метод. Принципи програмно-цільового підходу. Методи системного аналізу. Основні етапи розробки цільових комплексних програм. Евристичні методи. Сутність і мета застосування евристичних методів. Метод експертних оцінок як основний евристичний метод. Різновиди експертних оцінок. Методи "мозкової атаки", "мозкового штурму", "Дельфі" та ін.
Тема 7. Загальні вимоги та правила оформлення науково-дослідних робіт	Структура науково-дослідної роботи: титульний лист, список виконавців, реферат, зміст, перелік умовних позначень, символів, одиниць та термінів, вступ, основна частина, висновки та пропозиції, перелік використаних літературних джерел, додатки. Вимоги до реферату. Загальні вимоги до оформлення звіту з науково-дослідної роботи. Правила оформлення. Рецензування науково-дослідних робіт. Доповідь на тему. Підготовка доповіді та тез доповіді про виконання НДР. Підготовка наукової статті. Дипломна робота (за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»). Вимоги та правила оформлення дипломних робіт. Наукова проблема і обґрунтування теми дослідження. Визначення актуальності теми. Мета і завдання роботи. Об’єкт та предмет дослідження. Наукова новизна та практичне значення результатів дослідження. Вимоги до змісту дипломної роботи. Вступ. Теоретична частина. Аналітична частина. Висновки та рекомендації. Науковий стиль написання дипломної роботи.
Тема 8. Презентація результатів дослідження	Типи презентацій в залежності від видів досліджень, аудиторії, др. Підготовка презентації в Power Point. Структура презентації результатів дипломної роботи. Формулювання результатів дослідження. Підбір графічного матеріалу для обґрунтування розробок та пропозицій дипломної роботи. Оформлення презентації в Power Point. Техніка виступу.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Бхаттачерджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 181 с.
2. Гриценко А. А. Методологія економічної науки : монографія. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2021. 464 с.
3. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / А. В. Руснак, І. І. Надточій, А. В. Міняйлова. Миколаїв : Іліон, 2026. 198 с.
4. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Дороніна М. С. Методологія і технологія наукових досліджень. Економічні науки (у схемах, визначеннях, прикладах) : навч. посіб. Харків, 2022. 56 с.
5. Мазаракі А. А., Лагутін В. Д., Герасименко А. Г. та ін. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії XXI століття : монографія / за ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 344 с.

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна політика	Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття згідно з розкладом. Дотримуватися етики поведінки. Працювати з навчальною літературою, з літературою на електронних носіях та в інтернеті. У разі пропуску лекційних занять проводиться усна співбесіда за темою. Відпрацьовувати практичні заняття. Виконати індивідуальне завдання.
Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів, не зараховуються.
Політика щодо академічної доброчесності	Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату й допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше ніж 20 %. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування.

ОЦІНЮВАННЯ

Нарахування балів		
Види робіт	**Бали**	
	денна	**заочна**
Обов'язкові		
Активність на заняттях	20	5
Контрольні заходи	50	25
Вибіркові		
Індивідуальні завдання (творчі індивідуальні завдання, есе, науково-дослідна робота)	30	70
Усього (залік)	100	100